

EVA NEANDER

Händerna

Ur *Nattljus* (1949)

– I Amerika har de konstgjorda händer, sa hon och tittade ut genom fönstret, som hade hon plötsligt fått syn på något nytt och underbart, ja, som om hon plötsligt kommit att tänka på något, som förändrade allt, och gjorde allt nytt. Hon smakade på orden, som om de varit en sentens på en väggbonad, ett ordspråk skimrande genom töcken av grå verklighet, likt en gulblek, motvillig sol ur stånd att hindra den koketta och allmänna förvissningen — si, hon lyser bara för mej.

– I Amerika har de konstgjorda händer, säger hon omigen, och denna gång har hennes röst stegrats, den åker upp i falsett, likt ett förtjust barn inför något tivolistånd.

– I Amerika har de konstgjorda händer. I Amerika har de konstgjorda händer ...

Syster tittar upp en aning förläget. Hennes ansikte är lugnt, vackert och kultiverat, kanske finns där något oroande, liksom överaccentuerat i själva lugnet, man finner det ofta hos kvinnor i hennes yrke — hon är sköterska på en psykiatrisk klinik — som om lugnet var ett tjockt, stelnat pansar, ett bihang till sköterskeuniformen. ”Här kommer syster Ella, iklädd uniform och fernissad med lugn.”

Klockan är inte mer än tio på morgonen, men gården ligger som insvept i en tät dimma, ännu har inte natten släppt, likgiltig och alltför trött att ge sej av, håller den sej kvar där ute i parken. Ja, gårdskarlen har inte ens låtit släcka lyktorna. I allas ögon finns sömnen och natten kvar, det är som om ingen ännu vaknat, utom *han*, men fast han inte är lik någon här, så är det, som om han förstod och inregistrerade allt, han är inte illa berörd eller plågad, inte medlidsam eller ens vänligt intresserad. Så tycks han fångas av det ögonblick, han lever i, att varje attityd är honom något livsfientligt och främmande.

Den gälla rösten har slocknat, liksom utmattad och nu sitter de alla tysta, medan husan, en ny husa igen, håller i kaffe ur den tjocka, fula silverkannan. Charlotte rör sakta i kaffet, hon tänker på den sjukliga blekhet, som ligger över dem alla, som hade de kommit direkt från en utfestad natt utan att ens ha orkat tvätta sej. Deras händer rör sej osäkert och trevande. Margrets är bleka och smala, vackra ja, som allt hos Margret, men utan stadga. När man tar i dem känns de som fuktiga stjälkar, de ligger där bara, helt slappt — man bör akta sej att ta i för hårt, kanske bryts de sönder och blir en fuktig massa, om man inte är försiktig.

Mitt på bordet står nejlikor och syren i en tunn glasskål — deras förlovning är tre dar gammal nu. Tre dagar — liksom förlovningsreplikerna:

Pappa:

– Kära Charlotte och Magnus! Min hustru, Charlottes mor, och jag önskade oss alltid en son. Jag vet, att Charlottes mor ser oss denna dag och att hon, liksom jag, är lycklig över att få räkna dig som en av oss.

Magnus:

– Jag är också glad över att ha fått lära känna Charlottes familj. Hon har talat så mycket om sin far och syster. Vet du Margret, hon faktiskt *skröt* om dej, jag blev riktigt otålig, det fanns inte en skönhet i varken Uppsala eller Grenoble, om vilken Charlotte inte sa: "Å, ja vars, men då skulle du se Margret!" Till slut tog jag med henne på en film med en sällsynt vacker, rysk aktris. Och när vi kom ut sa Charlotte erkännansamt: "Hon är faktiskt en smula lik Margret."

Pappa:

– Margret och Charlotte har alltid varit så goda vänner. Ja, i själva verket har Charlotte varit som en mor för Margret, inte sant? Det är lustigt – Charlotte skulle alltid hålla sin syster i handen. Hur många gånger har jag inte stått i övre hallen och sett dem traska i väg som barn ...

– Vi skall alltid hjälpa varann, ser du, för vi är brodrar, sa Charlotte en gång, när hon inte ens kunde tala rent. Vet Magnus, jag vet, hur snillrika de där orden syntes mej och så underligt trösterika. – Vi skall alltid hålla ihop, ser du, för vi är brodrar. Och jag minns Margrets röst – och du skall alltid hålla mej i handen.

Hon lyfter blicken över Margrets huvud, där ute möter henne landskapet, en teckning i svart, brunt och vitt, snön ligger kvar i fläckar över de stelfrusna åkrarna och en svartblå skorpa är kvar över vattnet.

De stod på altanen förlovningskvällen. Plötsligt blev Magnus lyrisk och sa:

– Jag älskar en flicka med svarta ögon, som alltid får en skorpa av is över sej vid känsliga tillfällen, i synnerhet om

aftonen, när vi skall gå till vila och mitt hjärta viskar: ”Dröj kvar du enda och ljuva, dröj kvar hos mig!”

– Det lät väl vackert, log han belåtet.

Hon skrattade uppskattande:

– Det är intet emot mej. Jag är lik det där trollet, som ville äta upp sin själs älskade. Sen skulle jag gå omkring med hans värme i mej och orka med precis allting och aldrig vara rädd för någonting. Tycka, att det är precis lika roligt att leva, som *han* tyckte, innan jag åt upp honom.

Hon var så glad den kvällen. Allt hade ju gått bra. Margret och fadern hade inte skrämt honom och när de hade gått runt ägorna på morgonen, så hade hon tänkt: Magnus förstår, han förstår, hur mycket allt det här betyder för mej. Jag behöver inte vara rädd, att han inte skall förstå.

Och när han frågat:

– Vilket år blev Margret sjuk? så hade hon inte blivit illa berörd utan svarat:

– Har jag inte berättat det?

Nu reser sig alla från bordet och fadern knäpper sina händer.

Margret biter sej hjälplöst i läppen. Hon står villrådigt kvar vid sin stol, som undrade hon över, vart hon skulle ta vägen.

– Nu skall fröken Margret och jag gå ut, säger sköterskan.

I detta ögonblick finner Charlotte hennes röst alltför outhärdlig, ja det luktar illa om den, luktar tjänstefolk, som tar sej ton, tänker hon rasande.

– Jag hoppas, att syster först tar reda på, om fröken Margret har *lust* att gå ut! säger hon överlägset. Kan vi inte lika gärna gå in till mej och prata en stund, Margret?

Men Margret skakar på huvudet. Hennes ögon är främmande och likgiltiga och det värker till inom Charlotte. Just nu känns det som om systemen hade lyft de där smala och kraftlösa händerna och givit henne ett slag i ansiktet.

– Margret blev sjuk tredje året i flickskolan, hade hon sagt. Hon var ju så omtyckt med sitt mjuka, litet hjälplösa sätt. Men hon brydde sej inte om någon annan än mej. Hon vakade svartsjukt, kunde inte sova, om jag var ute en kväll, och gick jag bort med någon kamrat, ja, bara till tandläkarn, så visste jag, att hon satt i sitt fönster och följde mej med blicken, tills jag var utom synhåll.

– Och hur gick det sen?

– Hon försökte strypa mej, en natt. Jag hade varit på gymnasistbal, ja, hon var själv bjuden, men hade sagt nej. När jag släckt ljuset och nästan sov, så var hon plötsligt vid min säng och ... Jag levde i en ständig rädsla, ser du. Inte förstod jag, att detta var en sjukdom, jag begrep ju bara, att hon älskade mej. Det var likt en mardröm med eviga gräl och försoningar, som om vi varit ett älskande par. Och alltid, när vi blivit vänner tog hon min hand och sa "vi skall jämt hålla ihop för vi är brodrar, du och jag och du skall alltid hålla mej i handen". –

Nu står de alla och väntar på henne, Charlotte.

– Kan inte du och pappa gå ut ensamma, säger hon. Vet du Magnus, jag är *tvungen* att skriva och tacka faster Louise.

Hon går sakta uppför trappan och förbi altanen. Förlovningskvällen, när hon och Magnus kysste varann god natt, så hade hon plötsligt känt, att någon betraktade dem. Häftigt hade hon vänt sej om, och där bakom glasdörren, i nattlinne och med utslaget hår, stod Margret. Hon hade ryggat

tillbaka och snabbt sprungit in på sitt rum, och när Charlotte sprang efter, så hade hon stirrat förskrämt på henne och viskat de underliga orden — åter och åter igen:

– I Amerika har de konstgjorda händer, i Amerika har de konstgjorda händer.

Dörren till Margrets rum står öppen, hon lyder en plötslig impuls och går in, allt är sej likt, bokhyllan, tavlorna, den stora teddybjörnen, ting, som Margret förälskat sig i och troget sparat genom åren, den lilla tavlan med korsstyggn på stramalj, som hon, Charlotte, har sytt, och det gräsliga änglahuvudet av gips med avslagen näsa. — En amerikansk tidskrift ligger vårdslöst slängd på hennes bädd, Charlotte tar upp den och bläddrar förstrött.

I Connecticut har en ung läkare med tanke på alla de patienter utan anhöriga och vänner, som belamra sjukhusen konstruerat en hand i vilken de sjuka skall kunna hålla och som kan inge dem samma känsla, som om de hade en människa vid sin sida. —

– Vi skall alltid hålla ihop, du och jag, för vi två är brodrar, — och du skall jämt hålla mig i handen —.

Hon reser sig upp och går fram till fönstret. Där går Margret och syster. Med darrande fingrar öppnar hon fönstret och ropar:

– Margret, Margret!

Men syster har beskyddande lagt sin arm om flickans axlar. Sakta försvinner de in bland träden.